

Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal

ISSN 2667-7326 | e-ISSN 2667-6710

Haziran / June 2023, 20: 232-263

Estetik Operasyonlara Yönelik Fıkhî Bir Değerlendirme

Abdurrahman CANER

Dr. Öğr. Üyesi, Ahi Evran Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,

İslam Hukuku Anabilim Dalı

Asst. Prof., Ahi Evran University, Faculty of Islamic Sciences,

Department of Islamic Law

Kırşehir, Turkey

abdurrahman.caner@ahievran.edu.tr

orcid.org/0000-0003-0292-0639

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Geliş Tarihi / Received: 17 Ocak / January 2023

Kabul Tarihi / Accepted: 16 Mayıs / May 2023

Yayın Tarihi / Published: 30 Haziran / June 2023

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Haziran / June

Sayı/ Issue: 20 Sayfa /Page: 232-263

Atıf / Cite as: Caner, Abdurrahman. “Estetik Operasyonlara Yönelik Fıkhî Bir Değerlendirme [An Islamic Jurisprudential Evaluation of Aesthetic Plastic Surgeries]”. *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 20 (June 2023): 232-263

<https://doi.org/10.18498/amailad.1238171>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/amailad>.

An Islamic Jurisprudential Evaluation of Aesthetic Plastic Surgeries

Abstract

This study deals with aesthetic operations in terms of jurisprudence. As it is known, in recent years, a great progress has been made in the field of aesthetic surgery in parallel with the developments in technology in our country as well as all over the world, and there has been a considerable increase in the demands and procedures for this field. In this; in addition to modern life and the opportunities it offers, factors such as the change in the value system, the imposition of certain shapes, and patterns on body organs through visual and written media, the increase in the income level of people, and the decrease in the costs of aesthetic operations. In addition, psychological and physical needs such as the desire of people to feel better or to gain a sense of self-confidence, and the desire to eliminate their physical defects and deficiencies also have an effect. Although various reasons have been put forward for the increase in aesthetic operations, basically such procedures are performed either to eliminate a congenital or subsequently formed defect or defect in the body or to become more beautiful. In fact, aesthetic operations are not just a practice of this age but have been performed by different cultures and civilizations with different tools and equipment throughout the history of humanity.

As a matter of fact, the existence of practices such as making a nose made of silver or gold instead of a cut nose, applying henna to the hair and applying eyeliner in the Arab society from which the Prophet emerged reveals that they also had knowledge about aesthetic procedures and even made significant progress in this area. However, the real development in this field has emerged with the studies carried out to eliminate the deficiencies of the soldiers who were injured in the second world war and lost their various limbs and to hold them back to life. After this date, a rapid increase has been recorded in the number and especially in the variety of aesthetic procedures. Today, aesthetic procedures can be performed for all parts of the human body.

Looking at the issue from a jurisprudence point of view, it can be said that some of these transactions are based on needs and interests, and some are performed without them. In particular, the aforementioned operations, which are performed on a need-based basis, can be triple classified as necessary interest, supporting need and complementary interest operations. It can be said that there is a great consensus that the excesses or deficiencies in the body, which are congenital or

acquired and disturb people, can be eliminated by aesthetic operation. Because such procedures are basically considered as necessary interest or supporting need level, they are seen as therapeutic rather than aesthetic or as an operation to restore a deteriorated limb to its original origin. It can also be said that it is not permissible to talk about operations made just for whim, or fashion, without relying on any need or interest. The conflict is mostly about complementary interest level aesthetic operations performed to beautify or deceive the opposite sex, or to hide old age. Two different views emerged on the issue. Those who do not consider such operations permissible have based their reasons on several articles. These; there are texts about its prohibition, it means interference with human nature, there is a deception and confusion about the determination of the age of the person, the opening of objectionable places during the operation, although it is not necessary, and it has some risks related to health. Those who consider it permissible have based their reasons on the following grounds. The main thing in the thing is permissibility. There is no definite explicit expressing the prohibition. The text that is mentioned to be related cannot be evidence because they are open to interpretation. In addition, all kinds of adornments have been created for him, as man has been created with a fascination with beauty.

Therefore, an aesthetic operation can be performed to look more beautiful and vigorous, provided that some basic criteria are met.

However, both those who approve of such aesthetic operations and those who reject them have based their opinions on Qur'ân, sunnah and mental evidence. It has been observed that the nature of the disease that caused the judgment in the Qur'ân and sunnah and whether it has the characteristic of transitivity or not constitute the basis of the dispute. However, it has been concluded that it is more accurate to interpret the relevant texts in favor of those who approach aesthetic operations positively, provided that they comply with some conditions. Because in Islamic law, it is important to meet the physical needs as well as the spiritual and psychological needs. Although complementary interest-based aesthetic procedures are not at the lower levels of the hierarchy of needs as much as necessary interest and supporting need-based aesthetic procedures, they have taken place in the upper steps. In addition, a consensus could not be reached on the disease, which is the reason for the provision in the texts. In this case, it will be more convenient to act according to the principles of interest and facilitation. It has been observed that the rationale of the rational evidence that those who do not consider complementary interest aesthetic operations permissible are weak. Because, according to those who defend the prohibition, there is harm to the body

in such transactions and deceiving the other party at the stage of tedlis, that is, marriage. However, medical technical tools are much more advanced than in the past. Although there is partial loss in such transactions, the benefit is greater. In this study, the view of Islamic law on aesthetic operations related to these processes, which continues to increase and occupy people's agenda, will be examined on the basis of need and interest, with reference to classical sources and today's works and fatwas, and the opinions put forward on the subject and the evidence on which these opinions are based will be included. The degree/effect of need and interest on aesthetic operations will be analyzed and tried to be determined.

Keywords: Islamic Law, Aesthetics, Operation, Need, Interest.

Estetik Operasyonlara Yönelik Fıkhî Bir Değerlendirme

Öz

Bu çalışma fıkhî açıdan estetik operasyonları konu edinmektedir. Bilindiği üzere son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de teknolojiye paralel olarak estetik cerrahi alanında büyük bir ilerleme kaydedilmiş ve bu alana yönelik talep ve işlemlerde hatırı sayılır oranda artış olmuştur. Bunda; modern hayat ve onun sunduğu imkânların yanı sıra değerler sisteminin değişmesi, görsel ve yazılı medya vasıtasıyla vücut organları konusunda belli şekil ve kalıpların halka dayatılması, insanların gelir seviyesinin yükselmesi, estetik operasyonlara dönük maliyetlerin düşmesi, yapılan işlemlerde başarı oranının artması gibi etkenlerin tesiri vardır. Ayrıca insanların kendilerini daha iyi hissetme veya kendilerine olan güven duygusunu kazanma isteği, fiziksel kusur ve eksikliklerini giderme arzusu, iş bulma ümidi, çevresinden kabul görme beklentisi gibi psikolojik, fiziksel ve sosyal ihtiyaçların da etkisi vardır.

Estetik operasyonların artışına yönelik muhtelif gerekçeler ileri sürülse de temelde bu tür işlemler, ya doğuştan var olan veya sonradan vücutta oluşan bir eksikliği ve kusuru gidermek yahut daha çok güzelleşmek için yapılmaktadır. Aslında estetik operasyonlara dönük işlemler, sadece bu çağa ait bir uygulama değil, insanlık tarihi boyunca farklı kültür ve medeniyetler tarafından değişik araç ve gereçlerle icra edilmiştir. Nitekim Hz. Peygamberin içinden neşet ettiği Arap toplumunda, kesilen burun yerine gümüşten ya da altından burun yapılması, saça kına yakılması ve göze sürme çekilmesi gibi uygulamaların varlığı, onların da estetik işlemler hakkında bilgi sahibi olduklarını ve hatta bu alanda önemli mesafe kat ettiklerini ortaya koymaktadır. Ancak bu alana yönelik asıl gelişme, ikinci dünya savaşında yaralanan ve çeşitli uzuvlarını kaybeden

askerlerin eksikliklerini gidermek ve onları tekrar yaşama tutundurmak için yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Bu tarihten sonra estetik işlemlerin sayısında ve özellikle çeşitliliğinde hızlı bir artış kaydedilmiştir. Günümüzde ise insan vücudunun bütün bölgelerine yönelik estetik işlem yapılabilir.

Fikhî açıdan meseleye bakıldığında yapılan bu tür işlemlerden bir kısmının, ihtiyaç ve maslahat temelli olduğu; bir kısmının ise bunlardan yoksun olarak icra edildiği söylenebilir. Bilhassa ihtiyaç temelli icra edilen söz konusu işlemler, kendi içerisinde zarûri, hâcî ve tahsinî operasyonlar şeklinde üçlü tasnife tabi tutulabilir. Doğuştan ya da sonradan meydana gelen ve insanı rahatsız eden bedendeki fazlalıkların veya eksikliklerin estetik operasyonla giderilebileceği konusunda büyük bir uzlaşının olduğu söylenebilir. Zira bu gibi işlemler temelde zarûrî veya hâcî mertebedeki ihtiyaçlar olarak kabul edildiği için estetikten ziyade tedavi amaçlı ya da bozulan bir uzvu aslına rücu ettirme ameliyesi şeklinde görülmüştür. Herhangi bir ihtiyaç veya maslahata dayanmadan sadece hevaheves, özentî veya modaya uymak için yapılan operasyonların caiz olmayacağı konusunda da ittifaktan söz edilebilir. İhtilaf, daha çok güzelleşmek veya karşı cinsi aldatmak ya da yaşlılığı gizlemek için yapılan tahsinî mertebedeki estetik operasyonlarla ilgilidir. Mevzu hakkında iki farklı görüş öne çıkmıştır. Bu tür operasyonları caiz görmeyenler gerekçelerini birkaç maddeye dayandırmışlardır. Bunlar; yasaklığı hakkında nasların bulunması, insan fıtratına müdahale anlamını taşıması, kişinin yaşının tespitiyle ilgili bir aldatma ve karıştırmanın söz konusu olması, operasyon esnasında zorunlu olmadığı halde mahzurlu yerlerin açılması ve sağlıkla ilgili bazı riskleri barındırmasıdır. Caiz görenler ise gerekçelerini şu temellere oturtmuşlardır. Eşyada asıl olan mübahlıktır. Yasaklığı ifade eden kesin bir nas yoktur. İlgili olduğu zikredilen naslar ise yoruma açık olduğu için delil olamaz. Ayrıca insan güzelliğe meftun olarak yaratılmış her türlü zînet de onun için var edilmiştir. Dolayısıyla bazı temel kriterlere uymak şartıyla daha güzel ve dinç görünmek için estetik operasyon yapılabilir.

Şu var ki bu tür estetik operasyonları caiz görenler de reddedenler de görüşlerini kitap, sünnet ve akli delillere dayandırmışlardır. Kitap ve sünnette hükmün konulmasına sebep olan illetin mahiyeti ve geçişkenlik vasfının olup olmadığı meselesi ihtilafın temelini oluşturduğu müşahede edilmiştir. Ancak ilgili nasları tahsinî estetik operasyonlara olumlu yaklaşanların lehinde bazı şartlara uymak kaydıyla yorumlamanın daha isabetli olduğu sonucuna varılmıştır. Zira İslam hukukunda bedensel ihtiyaçların karşılanması önemsendiği gibi ruhsal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanması da önemsenmiştir. Tahsinî temelli estetik işlemler her ne kadar zarûrî ve hâcî temelli estetik işlemler kadar ihtiyaç

hıyerarşisinin alt basamaklarında yer almasa da üst basamaklarında yer almıştır. Ayrıca naslardaki hükmün konulmasına gerekçe olan illet üzerinde bir uzlaşa sağlanamamıştır. Bu durumda maslahat ve kolaylaştırma ilkelerine göre hareket etmek daha muvafık olacaktır. Tahsinî estetik operasyonları caiz görmeyenlerin görüşlerine dayanak kıldıkları akli delillerin gerekçelerinin de zayıf kaldığı görülmüştür. Zira yasaklığı savunanlara göre bu tür işlemlerde vücuda zarar verme ve tedlis yani evlilik aşamasında karşı tarafı yanıltma söz konusudur. Hâlbuki tıbbi teknik aletler eskiye göre çok daha gelişmiştir. Bu tür işlemlerde kısmi zarar olsa da yarar daha fazladır.

Bu çalışmada tarihten günümüze artarak devam eden ve insanların gündemini bir şekilde meşgul eden bu işlemlerle alakalı olarak İslam hukukunun bakışı ihtiyaç ve maslahat temelinde, klasik kaynaklar ile günümüz eser ve fetvaları referans alınarak incelenecek, mevzu hakkında ileri sürülen görüşlere ve bu görüşlerin dayandığı delillere yer verilecektir. İhtiyaç ve maslahatın estetik operasyonlardaki derecesi/etkisi tahlil ve tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Estetik, Operasyon, İhtiyaç, Maslahat

Giriş

İnsan, kendisine bahşedilen istidat ve kabiliyet bakımından varlıkların en değerlisi olduğu gibi vücut ve şekil bakımından da en güzeli olarak var edilmiştir. Vücut bütünlüğünü sağlayan insan organları arasında mükemmel bir uyum ve simetri bulunmaktadır. Bu da onu değerli ve çekici kılmaktadır. Bütünü sağlayan organlar arasındaki tam uyum, orantı ve simetri güzelliği ifade ederken bunlar arasındaki uyumsuzluk da kusur olarak görülmektedir.¹ Kusur olarak görülen uyumsuzluklar ise doğuştan olabileceği gibi farklı sebeplerle sonradan da meydana gelebilmektedir. Vücut bütünlüğünü bozan ya da işlevini yitiren organlar arasındaki kıvamı tutturmak için birçok işlem yapılmaktadır. Özellikle çağımızda gelişen teknolojiyle beraber bu denge ve simetriği diğer bir ifadeyle söz konusu kıvamı yakalamak dolayısıyla güzelleşmek için yapılan estetik operasyonların sayısı ve çeşitliliği hızla artmaktadır.

¹ Cemile Arzu Aytekin - Gülbin Altındağ, "Sanatta Ölçülebilen Güzellik ve Sonsuz Olan Çirkinlik: Aksiyolojik Açından Güzel ve Çirkin Estetiği", *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (2020), 111.

Öyle ki insan bedeninin tüm organlarına yönelik estetik işlemler yapılabilmektedir.² Nitekim saç ekme, yüz gerdirme, burun küçültme ya da sivriltme, meme büyütme-küçültme, kaş aldırma-kaldırma, dudak dolgusu yapma, gözaltı torbalarını kaldırma, yaşlılığa bağlı kırışıklıkları giderme gibi vücudun değişik bölgelerine botoks uygulama/dolgu yaptırma, çene düzleştirme, diş seyreltme, bacak düzleştirme, mide küçültme gibi birçok işlem icra edilmektedir. Bu tür estetik işlemlerin bazıları cerrahi operasyon şeklinde gerçekleştiği için insan bedeni hem ağrı hissetmekte hem de operasyona maruz kalan bölgeler bir süreliğine de olsa dini vecibeler açısından işlevini yitirebilmektedir. Ayrıca bu işlemler için hatırı sayılır oranda para harcanabilmektedir. Tüm bu işlemler niçin yapılmaktadır? Bir ihtiyaca binaen mi? İhtiyaç nedeniyle yapılıyorsa bunun derecesi ve kapsamı nedir? Örneğin kişinin kendisiyle barışık olabilmesi diğer bir ifadeyle ruh sağlığının yerinde olabilmesi, bedensel kusurlarının giderilmesiyle mümkün müdür? İslam hukuku açısından meseleye bakıldığında bunu engelleyici bir durumun olup olmadığı, varsa bunun ne oranda olduğu önem arz etmektedir. İslam hukukunun bu tür işlemlere karşı ilgisiz kalması düşünülemez. Nitekim mevzuyla ilgili hem Türkçe hem de Arapça çalışmalar yapılmıştır.³

² Hasan Petek, "Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1 (2006), 181.

³ Ülkemizde akademik anlamda estetik operasyonların fihki boyutuyla ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri, Mohammad Rachid Aldershawi'nin "*ed-devâbitu's-şer'iyetu li 'ameliyyâti't-tecmîl*" adını taşıyan makalesidir. Yazar, çalışmasında estetik ameliyatları genel ve özel amaçlar yönünden ikiye ayırmakta ve her iki durumda da belli şartlara uymak ve belli durumlarla kayıtlı olmak şartıyla estetik ameliyatların yapılabileceği görüşünü delilleriyle birlikte zikretmektedir. (bk. Mohammad Rachid Aldershawi, "*ed-Devâbitu's-şer'iyetu li 'ameliyyâti't-tecmîl*", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/18 (2017), 61-77.) Diğer bir çalışma ise Şhavvîş Murad'ın "*Saç Ekmenin Hükmü ve Kuralları*" adını taşıyan çalışmasıdır. Yazar, çalışmasında saç ekmenin caiziyetini savunan görüşler ile karşıt görüşlere ve bunların delillerine yer vermekte, belli şartlar dâhilinde saç ekmenin mübahlığını savunanların delillerinin daha mukni olduğunu paylaşmaktadır. (bk. Murad, S., "*Saç Ekmenin Hükmü ve Kuralları*", *el-Mecelletü'l-ilmiyyetü'l-Muhakkemâtu li Risâleti's-Şuuni'd-Dîniyyeti't-Türkiyye* 2 (2002), 110-139.) Ayrıca Barzan Jalal Nadr, Fahrettin Atar danışmanlığında "*Ameliyyâtü't-takvîm ve't-tecmîl ve ahkâmühâ fi'l-fikhi'l-İslâmî*" başlığını taşıyan yüksek lisans tez çalışması yapmıştır. (bk. Barzan Celal Nadr, *Ameliyyâtü't-*

Çalışmamız ihtiyaç ve maslahat temelinde meseleyi tahlil etmesi yönüyle diğerlerinden ayrılmaktadır.

Bu çalışmada estetik operasyonlarla ilgili mevzular kategorik olarak incelenecek, her bir meseleye tek tek temas edilmeyecektir. Dolayısıyla cinsiyet değiştirme veya (yüz nakli gibi) başka varlıklardan doku naklini gerektiren operasyonlar bu çalışmanın alanına doğrudan dâhil değildir. Burada ihtiyaç ve maslahat temelinde âlimlerin estetik operasyonlara bakışı incelenecektir. Estetik operasyonlara olumsuz ya da olumlu yaklaşanların veya belli şart ve işlemler dâhilinde müspet görüş bildirenlerin gerekçelerine yer verilecek, klasik dönem kaynakları ile günümüz eser ve fetvalarında mevzunun işlenişine dikkat çekilerek bu görüşler arasında bir mukayese yapılmaya çalışılacaktır.

1. Estetik Operasyonun Tanımı ve Tarihsel Süreci

Estetik kelimesi sözlükte; insan bedeni ve duyularıyla ilgili güzelliği,⁴ operasyon ise işlem ya da ameliyatı ifade eder.⁵ Bir kavram olarak *estetik operasyon* ise; “Bedeni güzelleştirmek için onun görünen kısmı üzerinde yapılan işlem ya da vücut uzuvlarıyla ilgili herhangi bir kaybı, bozukluğu veya eksikliği gidermek için icra edilen cerrahi ameliye”⁶ şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre ister doğuştan olsun ister savaş, yangın veya trafik kazaları neticesinde insan bedeninde meydana gelen kayıpları telafi

takvîm ve't-tecmîl ve ahkâmühâ fi'l-fıkhî'l-İslâmî (Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Ansiklopedi maddesi şeklinde ise Beşir Ayvazoğlu “İlmü'l-cemâl”, Faruk Beşer de “süslenme” maddelerinde konuyu işlemişlerdir. Mevzuyla ilgili Arapça birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan bazılarının konu başlıkları şu şekildedir: İlham Abdullah Bacnîd, *Mevkifu'sherâti'l-İslamiyye mine'l-ameliyyâti'l-cerrâhiyyeti't-tecmîliyye* (Cidde: y.y., 2007); Cum'ate binti Hâmîd, *el-Ahkâmu'l-fıkhîyyetu'l-muteallikatu bi ameliyyâti't-tecmîl* (İskenderiye: Mecelletü Killiyeti'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 2012); Ebu'l-Azm Seyyid Nadiye, *Ahkâmu Ameliyyâtu tecmîli'n-nisâ beyne't-tahlîl ve't-tahrîm* (Kahire: y.y., 1433); Murad Rayık Reşîd, *Ameliyyâtu tecmîli'l-vechi't-tahsîniyye* (Nablus: Câmî'atü'n-Necâhi'l-Vataniyye, ts).

⁴ Beşir Ayvazoğlu, “İlmü'l-cemâl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 20/146.

⁵ Ferit Devellioğlu, “Operasyon”, *Lügat* (Erişim 12 Temmuz 2022).

⁶ İlham Abdullah Bacnîd, *Mevkifu's-şeri'ati'l-İslâmiyye mine'l-'ameliyyâti'l-cerehiyyeti't-tecmîliyye* (Cidde: y.y., 2007), 8; Suâd Muhammed Abdülcevâd Baltacı, *el-Hiknü't-tecmîliyye ve hukmuha's-şer'î*, (b.y.: Camî'atü'l-Ezher, ts.), 44.

etmek ve insan psikolojisini rahatlatmak diğerk bir ifadeyle ruh-beden sağlığı arasındaki dengeyi korumak amacıyla olsun yapılan tüm operasyonlar bu çerçevede değerlendirilebilir.

Tarih boyunca insanoğlu, beden organları arasındaki uyum ve simetriği ifade eden güzelliği muhafaza etmek ya da değişik vesilelerle kaybolan güzelliğini yeniden belli bir dengede tutmak için farklı arayışlara girişmiştir. Her ne kadar güzellik kavramının nesneliliği tartışılmış olsa da, nesne ve varlığa göre güzellik objesinin değişebileceği, tabiattaki güzelliğin amacına ulaşması bakımından nesnel bir yönünün bulunduğu, sanata dönük güzelliğin ve estetiğin ise hoşsa gidip gitmeme bakımından göreceli olduğu belirtilmiştir.⁷ Buradan hareketle güzelliğin değişken bir değer olduğu, toplumdaki topluma değişebileceği, insandan insana, yaşına, mesleğine, içinde bulunduğu sosyal ve psikolojik duruma göre değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Bununla beraber güzellik algılamalarında ortak noktaların bulunabileceği, örneğin büyük gözlerin ve açık tenin bütün kültürlerde güzel olduğu genel kabul görmüştür.⁸ İşte bu tür güzelliği elde etmek yahut onu muhafaza etmek için insanoğlu tarihi süreçte birçok bitkisel ve cerrahi operasyonlara başvurmuş, hatta daha ötesine giderek benzer işlemleri ölüleri için de yapmıştır. Nitekim eski Mısır firavunlarının veya aristokratlarının ölülerini mumyalatmaları bu amaca matuf olarak okunabilir.⁹ Yine Hint kıtasındaki insanların beden güzelliklerini muhafaza etmek için değişik tütsüler yakmaları, günümüz Afrika kabilelerinin çamur banyolarına benzer uygulamalar yapmaları bu genel kabulün farklı yansımaları şeklinde değerlendirilebilir.¹⁰ Aynı şekilde Arfece b. Es'ad 'ın Külâb savaşında burnunu kaybetmesi, onun yerine gümüşten bir burun yaptırması, o da kokunca Hz. Peygamber'den altından bir burun yaptırmak için izin istemesi, Hz. Peygamber'in de buna

⁷ H. Ömer Özden, "Helenizm Öncesi Yunan Felsefesinde Güzellik Anlayışları", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2002), 74.

⁸ Ertuğrul Eşel - Gülistan Polat Eşel, "Güzellik Algılamasının Nörobiyolojisi ve Evrimsel Temelleri", *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 30/4 (2017), 370.

⁹ Meryem Karagülle Çiftçi, *Eski Mısır Dininde Tanrı ve Öte Dünya İnanıcı* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 61.

¹⁰ Bk. Merve Sakallı, *Çağdaş Sanatta Beden Kullanımı Olarak Çirkinin Estetiği* (İstanbul: Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2018), 10.

müsaade etmesi¹¹ Arap toplumunun da estetik operasyonlar konusunda bilgi sahibi olduklarını ve bunu uyguladıklarını göstermektedir. O günkü toplumda yaygın olarak kullanılan saçta kına yakma, göze sürme çekme gibi bazı uygulamaları da bu işlemlerin örnekleri arasında saymak mümkündür.

Özellikle birinci ve ikinci dünya savaşlarında yaralanan insanların vücutlarında oluşan bozuklukları ya da doku ve organ kayıplarını onarmaya yönelik tedaviler, estetik operasyonlara ilgiyi daha da artırmıştır.¹² Tarihten günümüze tüm insan toplumlarında kaygı derecesi farklı olmakla beraber estetik operasyonlara dönük bitkisel ya da cerrahi işlemlerin varlığı, bunun aslında fitrî/ruhî bir talep olduğunu ortaya koymaktadır. Günümüzde artarak devam eden ve neredeyse umûmü'l-belvâ halini alan bu talebin ya da ihtiyacın derecesini belirleme ve buna göre hüküm koyma İslam hukukunun uğraş alanlarından biridir.¹³ Bu gerçeklikten hareketle estetik operasyonlar fikhî açıdan ref'u'l-harec, teysîr, ihtiyaç ve maslahat gibi bazı temel prensipler çerçevesinde üç kategoride değerlendirilebilir.¹⁴

2. Tedavi Yönü Ağır Basan Estetik Operasyonlar

Tedavi yönü ön planda olan estetik operasyonları zarûrî ve hâcî operasyonlar şeklinde iki başlıkta incelemek mümkündür.

2.1. Zarûrî Estetik Operasyonlar

Bilindiği üzere âlimler, zaruret derecesindeki ihtiyaçların mahzurlu olsa dahi karşılanabileceği konusunda görüş birliğine varmışlardır.¹⁵

¹¹ Süleyman b. Eş'as b. İshak b. Beşîr b. Şeddâd Ebû Dâvud, *Süneni Ebî Dâvûd*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamid (Beyrut: Mektebetü'l-asriyye, ts.), "Kitâbü'l-hâtem", 7; Muhammed b. İsa b. Sevre et-Tirmizi, *Sünenü't-Tirmizi*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî, 1975), "Libâs", 30; Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali, en-Nesâî, *es-Sünenü's-suğrâ*, thk. Abdülfettâh Ebu Ğudde (Haleb: Mektebetü'l-matbuâtü'l-İslâmiyye, 1986), "Kitâbu'z-zînet", 40.

¹² Gamze Gürlü, "Estetik Cerrahi Müdahale Görmüş Bireyler Üzerine Bir Alan Araştırması", *Sosyoloji Dergisi* 38 (2018), 145.

¹³ Talip Türcan, *İslam Hukuku El Kitabı* (Ankara: Grafiker yayınları, 2015), 511.

¹⁴ Ahmed Raysûnî, *Nazariyyetü'l-makâsîd 'inde'l-İmam eş-Şâtibî* (b.y: Dâru'l-âlemiyye, 1992), 36.

¹⁵ Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 9/140; Ebû Zekerîyya Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref en- Nevevî, *el-Mecmu'*

Nitekim zaruret; “Kişiyi dini yasakları çiğnemekle karşı karşıya bırakan ve ancak bu şekilde savuşturulabilen ciddi özür hali”¹⁶ olarak tanımlanmıştır. Buna göre normal zamanlarda meşru olmayan şeyler zaruret durumunda ve devamı süresince meşru hale gelmiş olmaktadır. Beş temel hak ve değerden biri kabul edilen hayatın muhafazası da zarûriyyâtan sayılmıştır.¹⁷ Bu bağlamda kişinin sağlığına yönelik bir tehdit söz konusu olduğunda ve aslen meşru bir seçeneği olmadığında mahzurlu şeylerden yararlanabileceği ifade edilmiştir.¹⁸ Buna göre üçüncü dereceden ağır ve derin yanıkların oluşması, savaş veya trafik kazaları sonucunda vücuttan bir organın kopması ya da işlevini yitirmesi, doğum veya hastalık sonucu vücutta oluşan ve kişiyi toplum içine çıkamaz hale getiren normal dışı durumlar bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu tür sıkıntıları bertaraf etmek veya en aza indirmek için vücuda cerrahi müdahalenin¹⁹/estetik operasyonun yapılabilmesine cevaz verilmiştir.²⁰ Nitekim Arfece b. Es’ad, Külâb savaşında burnunu kaybedince Hz. Peygamber, gümüşten bir burun yaptırmasına izin vermiş o kokunca altından burun yaptırmasına müsaade etmiştir.²¹ Görüldüğü üzere Hz. Peygamber bu hadisede

şerhu'l-muhezzeb (Beyrut: Dâru'l-fikr, ts.), 10/ 85; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed İbn Kudâme, *el-Muğnî* (b.y: Mektebetü'l-Kâhire, 1968), 1/438; Raysûnî, *Nazariyyetü'l-makâsîd*, 342.

¹⁶ Çalış, Halit, “Zaruret”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/141.

¹⁷ Abdülkerim Zeydan, *el-Vecîz* (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2011), 300.

¹⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, 9/140; Zeydan, *el-Vecîz*, 300.

¹⁹ Cerrahî müdahale; “Doğrudan organ veya doku üzerinde fiziksel değişiklikler meydana getirmek üzere yapılan, organdaki ve dolayısıyla vücuttaki bozuklukları gidermeye yönelik tıbbi girişim” olarak tanımlanmıştır. (Nevzat Gürelli, “Hukuk Açısından Cerrahi Müdahalenin Sınırları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 45/1(1981), 271.)

²⁰ Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes’ûd b. Ahmed, *Bedâi’u-sanâi’ fi tertîbi’ş-şerâi’* (Beyrut: Dâru'l-kutubî'l-ilmiyye 1986), 5/132; Merğînânî Ebu'l-Hasen Burhâneddîn Ali b. Ebîbekr b. Abdülcelil, *el-Hidâye fi şerhi'l-Bidâyeti'l-mübtedâ* (Beyrut: Dâru'l-ihyâ ty), 4/367; Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb, *el-Hâvi'l-kebir* (Beyrut; Dâru'l-kutubî'l-ilmiyye 1999), 479; İlham Abdullah, *Mevkifu’ş-şer’ati’l-İslâmiyye*, 18; Murad Râyik Reşîd, *Ameliyyâtü tecmilî'l-vechi’t-tahsînîyye* (Nablus: Câmî’atü’n-necâhi’l-vataniyye, ts.), 8.

²¹ Ebû Dâvud, “Kitâbü'l-hâtem”, 7; Tirmizi, “Libâs”, 30; Nesâî, “Kitâbu’z-zînet”, 40.

vücudun dış kısmına yönelik estetik operasyon yapılmasına izin vermiştir. Ancak bu tür operasyonlarda estetikten ziyade tedavi amacı güdülmektedir. Tedavi ise meşru görülmüş hatta teşvik edilmiştir.²² İslam konferansı Teşkilatı'na bağlı uluslararası İslam Fıkıh Akademisi'nin 1992 yılındaki kararında kişilere göre tedavinin hükmünün değişebileceği vurgulandıktan sonra terk edilmesi halinde can ve organ kaybı olması veya hastalığın başkasına bulaşma ihtimali olması halinde tedavinin vacip, vücudu halsiz bırakması durumunda mendup, bedeni zaafa uğratma ihtimalinde mübah, yan etkileri asıl hastalığı aşan riskler taşıması durumunda mekruh olduğu belirtilmiştir.²³ Buradaki tedavinin hükmü sadece bedeni hastalıkları değil, ruhî hastalıkları da kapsamaktadır. Zira insan ruh ve bedenden oluşan bir bütün olduğuna göre bedeni eksiklikler ruhunu da tazip edip onu mutsuz edebilmektedir. İslam dininin amaçlarından birisi de kişinin dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır.²⁴ Bu da zaruret ve maslahat temelinde beden ve ruh sağlığına engel teşkil eden durumları ortadan kaldırmakla mümkün olabilmektedir.

2.2. Hâcî Estetik Operasyonlar

İslam hukukunun teşri kılınmasında zaruri ihtiyaçlar kadar hâcî ihtiyaçlar da göz önünde bulundurulmuştur. Âlimler hâciyyât; "*İnsanların hayatlarını kolaylık içinde ve sıkıntıya düşmeden devam ettirebilmek için ihtiyaç duydukları düzenlemeler*"²⁵ şeklinde tanımlamışlardır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında zarûriyyâtta olduğu gibi hayatın düzeni bozulmaz. Fakat insanlar için genellikle zorluk ve sıkıntı söz konusu olur. Buna göre hâciyyât, zorluk ve sıkıntıları gideren ve sosyal münasebetlerde kolaylık sağlayan her türlü düzenlemeyi kapsamış olmaktadır. Hâcî ihtiyaçlarda fiziki zorluktan ziyade psikolojik ve ruhi sıkıntının ön planda olduğu söylenebilir.²⁶ Doğuştan üst dudağın yarık olması, altıparmaklı

²² Bk. Müslim, "Selâm", 69; Ebû Dâvûd, "Tıb", 1, 11; Tirmizi, "Tıb", 21.

²³ Abdullah Kahraman, "Tedavi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/254.

²⁴ Zekiyüddîn Şa'bân, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, trc: İbrahim Kâfi Dönmez (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 413.

²⁵ Şâtıbî, İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Lühamî, *el-Müvâfakât* (b.y: Dâru İbn Affân, 1997), 2/21; Şa'bân, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 415.

²⁶ Muhammed Halid Mensûr, *el-Ahkâmü't-tıbbiyetü'l-mütallikatü bi'n-nisâ fi'l-fikhî'l-islâmî* (Ürdün: Dâru'n-nefâis, 1999), 184.

dünyaya gelinmesi, kesici bir aletle vücutta bir bozukluğun meydana gelmesi, felç gibi nedenlerle çene bozukluğunun oluşması, -sedef hastalığı gibi- hastalık neticesinde oluşan cilt bozuklukları, farklı sebeplerle kesilen parmaklar, yürüme ve nefes darlığının oluşmasına neden olan aşırı kilo veya meme büyüklüğü gibi durumlar bu kapsamda değerlendirilebilen sıkıntılardan bazılarıdır. Bunlar hem birer hastalık hem de ruh sağlığı için ciddi bir tehdit olarak değerlendirilmiştir.²⁷ Tıpta bu tür operasyonlar, estetik cerrahi alanında değil, rekonstrüktif cerrahi kapsamında değerlendirilmiştir.²⁸ Bu da iki alanın birbirinden farklı olduğunu ve bu tür operasyonların sadece estetik kaygıyla yapılmadığını ortaya koymaktadır. Hâcî ihtiyaç kapsamında değerlendirilen söz konusu işlemlerde güzelleşme amacı olsa da tedavi yönü ağır basmaktadır. Dolayısıyla ulema, kişilerin hayatını zorlaştıran bu tür fazlalıkların, eksikliklerin ya da bozuklukların cerrahi/estetik operasyonla düzeltilebileceğine cevaz vermişlerdir. Nitekim Şafiî mezhebinin önemli âlimlerinden Ebû Zekeriyâ en-Nevevî (öl. 676/1277), bir ihtiyaca binaen dişlere müdahale edilebileceğini belirtmektedir. O, *والمفلاج والتمسحات* *للحسن* "güzelleşmek için dişlerini seyreldenler..."²⁹ hadisini şöyle yorumlamıştır: "Buradaki ibarenin anlamı şudur: Dişlerini sadece güzelleşmek için seyreldirler. Kullanılan ibareden anlaşıldığına göre haramlığın sebebi güzelleşmektir. Ancak tedavi için yahut dişteki bir kusuru gidermek için aynı işlemi yaparsa bunda bir sakınca yoktur."³⁰ Görüldüğü üzere Nevevî, hiçbir -bedenî ya da rûhî- ihtiyaç olmadığı halde dişlerini seyreterek güzelleşmek isteyen kişi ile bir ihtiyaca binaen bu işlemi yaptırana birbirinden ayırmıştır. Şevkânî (öl. 1250/1834) de *Neylü'l-eotâr* adlı eserinde söz konusu hadisi şerh etme babında sıkıntı verecek kadar uzun

²⁷ Petek, *Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk*, 182.

²⁸ Petek, *Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk*, 180.

²⁹ İlgili hadisin tamamı şöyledir: " لعن الله الواشمات والمستوشمات والمتمصصات والمفلاج للحسن المغيرات خلق الله " *"Güzelleşmek için dövme yapan ve yaptırana, tüylerini yoldurana dişlerini seyreldip yaratılışını değiştirene Allah lanet etsin."* (Ebû Abdullah Muhammed b İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. Muhammed Züheyri (b.y.: Dâru Tavkî'n-necât, ts.), "Libâs", 82; Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Müsnedü's-sahîh* (I-V), thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâ, ts.), "Libâs", 33.

³⁰ Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahya b. Şeref, *el-Minhâc Şerhu Sahîhi Müslim*, (Beyrut: Dâru İhyâ, 1392), 14/106.

dişlerin kısaltılabileceği, aynı şekilde fazlalık dışın ya da bir uzvun alınabileceğine cevaz verildiğini ifade etmektedir.³¹ Zira bu tür işlemlerde fitrata müdahale değil, hem tedâvi hem de fitrata çevirme diğer bir ifadeyle asli şekline kavuşturma söz konusudur.³² Din İşleri Yüksek Kurulu da vücudun herhangi bir uzvunda diğer insanlar tarafından yadırganan ve kişinin psikolojik olarak etkilenmesine neden olabilecek bir anormallik ya da fazlalık bulunması durumunda bunun ameliyatla alınabileceğine cevaz vermiştir.³³ Tıpkı zarûriyyâta olduğu gibi ihtiyaç, maslahat ve kolaylık temelinde beden ve ruh sağlığı için engel olan bu tür zorluk ve sıkıntıların cerrahi ya da estetik operasyonlarla giderilebilmesinin, İslam hukukunun genel amaçlarıyla da örtüştüğü söylenebilir. Zira fıkhın amaçları arasında ref'u'l-harec ve kolaylık ilkesi mevcuttur.³⁴ Mevzuyla alakalı göz önünde bulundurulması gereken diğer bir husus da şudur; ulemanın bir kısmı aradaki benzerlik nedeniyle veya ihtiyaç seviyesinin zarurete yakın olması hasebiyle hâcî ihtiyaçları zarûriyyât kategorisinde değerlendirmişlerdir.³⁵ Buna göre zarûfî ihtiyaçlar için söz konusu olan hüküm hâcî ihtiyaçlar için geçerli olacaktır.

2. Güzelleşme Yönü Ağır Basan Estetik Operasyonlar

Güzelleşme yönü ağır basan estetik operasyonları; psikolojik ve ruhi sıkıntı ya da sosyal kabul nedenlerine bağlı olarak yapılan estetik operasyonlar ile sadece moda veya özentî nedeniyle yapılan estetik operasyonlar şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

2.1. Psikolojik ve Sosyal Kabul Nedenlerine Bağlı Olarak Yapılan Estetik Operasyonlar

Bu tür operasyonlar tahsinî ihtiyaçlar kapsamında değerlendirilebilir. Zira İslam hukukunun maksatlarından biri de tahsiniyyât veya kemâliyyât adı verilen ihtiyaçları karşılamaktır. Bu çeşit ihtiyaçlar, zarûriyyât veya hâciyyât mertebesinde kabul edilmemekle beraber selim fitrat sahipleri için hoş karşılanmayan ya da çirkin görülen

³¹ Şevkânî, Muhammed b. Ali Muhammed b. Abdullah, *Neylül'evtâr* (Mısır: Dâru'l-Hadis, 1993), 8/228.

³² Murad Râyik Reşîd, *Ameliyâtü tecmîli'l-vech*, 8.

³³ Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar* (Ankara: 2018), 528.

³⁴ Muhammed Halid Mensûr, *el-Ahkâmü't-tıbbiyye*, 188.

³⁵ Muhammed Halid Mensûr, *el-Ahkâmü't-tıbbiyye*, 184.

durumları ve ahlaki tavırları ifade eder.³⁶ O halde tahsîniyyât, fiziki ve ruhi açıdan kemâlâtı tamamlayıcı bütün cerrahi ve estetik operasyonları içine alır. Saç ekiminden botoksa, burun küçültme/sivirtmeden çene altını almaya, vücut kıllarını aldirmaktan fazla yağları almaya varıncaya kadar tüm rahatsız edici durumlara yönelik işlemler bu kapsamda değerlendirilebilir.³⁷ İnsan bedeninde güzelliği artırıcı diğer bir ifadeyle kemâlâtı tamamlayıcı estetik operasyonların yapılıp yapılmayacağı tartışmalıdır. Ulemanın çoğunluğu bu tür estetik operasyonların caiz olmadığını görüşündedir. Klasik dönem fıkıh ve tefsir kaynaklarında güzelleşmek için vücut üzerinde yapılan cerrahi işlemlerin caiz olmadığı yer almaktadır. Nitekim Mâverdî (450/1058), Nevevî, İbn Kudâme (öl. 620/1223), Bedreddîn el-Aynî (öl. 855/1541) ve İbn Abidîn (öl. 1252/1836) gibi muhtelif mezheplere mensup âlimler ile Taberî (öl. 310/923) ve Kurtubî (öl. 671/1273) gibi bir kısım müfessirler eserlerinde güzelleşmeye dönük işlemlerin haramlığına işaret etmişlerdir.³⁸ Din İşleri Yüksek Kurulu da sadece güzelleşmek için estetik operasyonların caiz olmadığını dile getirerek yukarıdaki görüşe katılmıştır.³⁹ Bu görüşü savunanlar; tahsinî mertebedeki sıkıntı ve zorlukların, zarûriyyât ve hâciyyât derecesindeki ihtiyaçlar kadar şiddetli olmadığını dolayısıyla bunlara yönelik operasyonların ihtiyacın ötesinde heva ve hevese dayandığını daha da tehlikelisi Allah'ın yarattığını beğenmeyip ona müdahale anlamı

³⁶ İbrâhim b. Musa b. Muhammed eş-Şâtibî, *el-Muvâfakât*, thk. Ebû Ubeyde (b.y.: Dâru İbn-i Affân, 1997), 2/31.

³⁷ Murad Râyik Reşîd, *Ameliyyâtü tecmîli'l-vech*, 8.

³⁸ Bk. Mâverdî, *el-Hâvî'l-kebîr*, 2/256-257; Nevevî, Ebû Zekerıyyâ Yahya b. Şeref, *Ravdatü't-tâlibîn ve Umdetü'l-müftîn*, thk. Züheyr Şâvîş (Beyrut: Mektebü'l-İslâmî, 1991), 1/176; İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed, *el-Muğnî* (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968), 1/70; Bedreddîn el-Aynî, Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa b. Ahmed, *el-Binâye şerhu'l-Hidâye* (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-ilmıyye, 2000), 8/166; İbn Âbidîn, Muhammed Emin Ömer b. Abdülaziz, *Reddü'l-Muhtâr ale'd-Durri'l-Muhtar* (Beyrut: Dâru'l-fıkr, 1992), 6/373; Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezid b. Kesîr b. Gâlip, *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'an*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2000), 9/221; Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebîbekr, *el-Câmi'u li ahkâmî'l-Kur'an*, thk. Ahmed Berdûnî - İbrahim Atfîş (Kâhire: Dâru'l-kutubi'l-Mısrıyye, 1964), 5/389.

³⁹ Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 528.

taşıdığını iddia ederler.⁴⁰ Onlar bu iddialarını Kitap, sünnet, kıyas ve diğer akli delillerle temellendirmeye çalışırlar. Burada öncelikle bu tür estetik operasyonları caiz görmeyenlerin delillerine genel olarak temas edilecek, bunun akabinde karşıt görüş beyan edenlerin delillerine yer verilecek ve daha sonra bunlar arasında bir mukayese yapılmaya çalışılacaktır.

Tahsîni estetik operasyonları caiz görmeyenlerin delilleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Kur'an'da; *وَلَا ضَلَّئَهُمْ وَلَا مَنِينَئِهِمْ وَلَا مَرْهَمٌ فَلْيَبْتِكُنْ أَذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَا مَرْهَمٌ فَلْيَعْرِزْ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذْ* *“Onları mutlaka saptıracağım, onları boş kuruntulara kaptıracağım. Kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler. Allah'ı bırakıp da şeytani dost edinenler elbette apaçık bir ziyanda olurlar.”*⁴¹ buyrulmaktadır. Ayette yaratılışı değiştirmenin şeytanın işi olduğu ve bunun zemmedildiği açıkça belirtilmektedir. Şiddetli zem ise tahrimi ifade etmektedir.⁴²

Tahsîni mertebedeki estetik işlemlerin yasaklığı konusunda ileri sürülen bu delil yoruma açık olması yönüyle eleştirilebilir. Nitekim ayette geçen *فَلْيَعْرِزْ خَلْقَ اللَّهِ* *“Allah'ın yarattığını değiştirecekler”*⁴³ ifadesiyle ilgili farklı yorumlar yapılmıştır. Bir yoruma göre buradaki ifade cahiliye dönemindeki uygulamaya atıf olup onu yermektedir. Zira cahiliye döneminde insanların bir kısmı hayvanların kulaklarını keserek onu putlara adarlardı. Kulağı kesilmiş bu hayvanın etini yemeyi kendilerine ve ailelerine haram kılarlardı. Hayvanlar için süs ve menfaat temin eden kulakları keserek hem onlara eziyet ediyor hem de helali haram haramı

⁴⁰ Muhammed b. Muhammed el-Muhtâr b. Ahmed eş-Şenkîti, *Ahkâmü'l-cerâhiyyeti't-tibbiyye ve'l-asâru'l-mürettebetü aleyhâ* (Cidde: Mektebetü's-Sahâbe, 1994), 193; Muhammed Hâlid Mensûr, *el-Ahkâmü't-tibbiyye*, 194; Baltacı, *el-Hiknü't-tecmiliyye*, 49.

⁴¹ *Kur'an Yolu Meâli*, çev. Heyet (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), en-Nisa 4/119.

⁴² Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 9/221; Kurtubî, *el-Câmi'u li ahkâmi'l-Kur'an*, 5/389; Şenkîti, *Ahkâmü'l-cerâhiyyeti't-tibbiyye*, 193-194; İlham Abdullah, *Mevkifu's-şer'ati'l-İslâmiyye*, 22; Baltacı, *el-Hiknü't-tecmiliyye*, 49.

⁴³ en-Nisâ 4/119.

da helal sayarak Allah'ın dinini değiştiriyorlardı.⁴⁴ Diğer bir ifadeyle yaratılış amacına müdahale ediyorlardı. Hz. Peygamber bu sebeple kurban olarak kesilecek hayvanın organlarında bir eksikliğin olmaması gerektiğine dikkati çekerek, şeytanın bu iğfaline karşı uyanık olunmasını istemiştir. Diğer bir yoruma göre “Allah'ın yarattığını değiştirecekler” ifadesi güneş, ay, yıldız, ateş ve benzeri şeylerin yaratılışıyla ilgilidir. Allah, insanlar yararlı olsun ve ibret alsın diye onları yaratırken kâfirler bu varlıkların yaratılış amacını değiştirerek onlara tapar hale geldiler. Dolayısıyla buradaki zem kâfirlere yöneliktir.⁴⁵ Başka bir yoruma göre bu ifadeden kastedilen hayvanların hadım edilmesidir. Zira üreyen hayvanların kısırlaştırılması genelde hoş karşılanmaz. Ancak o dönemde bazıları hayvanların daha iriyarı ve etlerinin lezzetli olması için yaratılışlarına müdahale anlamına gelebilecek bu işlemi yapıyorlardı. Dolayısıyla zem ve tehdit bu fiiledir.⁴⁶ Fahreddin er-Râzî'ye (öl. 606/1219) göre “Allah'ın yarattığını değiştirecekler” sözü insanın yaratılışına konan meyil ve arzularla alakalıdır. Zira insan uhrevi saadetinde kendisine lazım olan şeylerden yüz çevirip çabucak elde edeceği şeylerin peşine düşüp onu talep ettikçe kalbinde dünyaya karşı rağbet, ahirete karşı ise nefret hissetmeye başlar. Dünyaya ilgi arttıkça ahirete meyil azalır ve bu durum kalbi değiştirir. Artık kalp ahirete müteveccih şeyleri kesinlikle düşünmek istemez. Dünya sevgisi ise arttıkça artar. Sözleri, hareketleri, filleri ve bütün tavırlarıyla dünyayı arzular hale gelir. İnsan ruhu öteki âleme doğru çıktığı uzun bir seyahatte bu cismani âleme kısa bir mola vermek için uğramışken bu yolculuğunu ve varmak istediği yeri unutup dünyaya dalması, ahiret için verilen duygularını burası için tüketmesi gerçek bir hilkatın/yaratılışın değişmesinden başka bir şey değildir.⁴⁷ Ebû İshak ez-Zeccâc (öl. 311/923) ise ilgili ayetin yorumuyla alakalı şöyle demektedir:

⁴⁴ Ebûbekr er-Râzî Ahmed b. Ali el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Sâdık Kamhâvî (Beyrut: Dâru İhyâ, 1405), 3/268; Ebubekir Muhammed b. Abdullah İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-ilmîyye, 2003), 1/628-629.

⁴⁵ Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 3/ 269; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 1/630.

⁴⁶ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebûbekr el- Kurtubî, *el-Câmi'u liahkâmi'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru'l-kutubi'l-Mısriyye, 1964), 5/389.

⁴⁷ Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hasen b. Hüseyin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb Tefsîru'l-kebîr* (Beyrut: Dâru İhyâ, 1420), 11/223.

“Allah, hayvanları yenilsin veya binilsin diye yaratmıştır. İnsanlar (kâfirler) onları kendilerine haram kıldılar. Güneş, ay, yıldız gibi varlıkları insanlara musahhar olsun diye yarattı. İnsanlar onlara tapar hale geldiler. Dolayısıyla Allah’ın yarattığını değiştirdiler.”⁴⁸

Tüm bu farklı yorumlar dikkatle incelendiğinde söz konusu ayetin daha çok cahiliye dönemindeki uygulamayı yasakladığı söylenebilir. Buna göre sözü geçen ayette tahsinî estetik operasyonlara yönelik doğrudan bir tehdidin olmadığı açığa çıkmaktadır.

2. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “لعن الله الواشمات والمستوشمات والمتنمصات والمفلجات للحسن المغيرات خلق الله *Güzelleşmek için dövme yapan ve yaptırana, tüylerini yoldurana dişlerini seyreltip yaratılışını değiştirene Allah lanet etsin.*”⁴⁹ Hadis, daha fazla güzelleşmek için vücut üzerinde işlem yapanları lanetlemekte ve bunu yasaklamaktadır.⁵⁰ Zira söz konusu işlemde Allah’ın yarattığını değiştirme vardır. Dolayısıyla güzelleşmek için yapılan her türlü estetik operasyonlarda da Allah’ın yarattığını beğenmeyip onu değiştirme çabası mevcut olduğu için o da bu yasağa dâhil olmaktadır.

Bu rivayetin de delil olma yönü zayıf kalmaktadır. Zira Hz. Peygamber’in bu hadisi genel bir yasaklıktan ziyade tedlis ve aldatmaya dönük fiilleri kapsadığı ifade edilmiştir.⁵¹ Tedlis ve aldatma yoksa haramlık da yoktur. Nitekim kadınların evlendikten sonra kocaları için süslenebilecekleri genel kabul görmüştür.⁵² Tahsinî estetik operasyonla ilgili doğrudan bir yasaklık olmadığına göre “Eşyada asıl olan ibâhadır.”⁵³

⁴⁸ Ebû İshâk İbrahim b es-Serî b. Sehl ez-Zeccâc, *Me’âni’l- Kur’ân ve i’râbuh* (Beyrut: Âlemu’l-kutub, 1988), 2/110.

⁴⁹ Buhârî, “Libâs”, 82; Müslim, “Libâs”, 33.

⁵⁰ Ebu’l-Fadl Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu’l-bârî şerhu Sahîhi’l-Buhârî* (Beyrut: Dâru’l-ma’rife, 1379), 10/ 372.

⁵¹ İyaz b. Nâmî es-Sülemî, *Eseru’l-kavâidi’l-fikhiyye fi beyâni ahkâmî’l-cerâhiyyeti’t-tecmiliyye* (Riyad: Vakfiyetü’l-Emin Gâzi, 2008), 37.

⁵² İmâmü’l-Harameyn Abdülmelik b. Abdullah b. Yusuf el- Cüveynî, *Nihâyetü’l-matlab fi dirâyeti’l-mezheb* (b.y: Dâru’l-minhâc, 2007), I /317; Serahsî, *el-Mebsût*, 10/199; Nevevî, *el-Mecmû’*, 4/442; Baltacı, *el-Hiknü’l-tecmiliyye*, 53.

⁵³ Ebü’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebîbekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, *el-Eşbâh ve’n-nezâ’ir fi kavâ’id ve fûru’i fikhî’s-Şâfi’iyye*, (Beyrut: Dâru’l-kutubî’l-ilmiiyye, 1973), 60.

kuralı gereği bu tür işlemler asılları üzerine kalmış olmakta diğer bir ifadeyle mübah olmaktadır.

3. Nasta dövme yaptırma, kılları yolma ve dişleri seyreltme yasaklanmıştır.⁵⁴ Yasağın illeti ise hilkatî değiştirme ve güzelleşme arzusudur. Bu illet tahsinî amaçlı yapılan bütün estetik operasyonlarda vardır. Aradaki illet birliği nedeniyle nassın hükmü diğer işlemlere uygulanır ve tahsini estetik operasyonların her çeşidi haramdır denir.⁵⁵

4. Tahsinî estetik operasyonların istenilen amacı her zaman gerçekleştirememesi, sağlık açısından tehlike ve zarar barındırması, büyük mefsedetlere kapı aralamasının kuvvetle muhtemel olması, operasyon sırasında zaruri olmadığı halde bazı uyuşturucuların kullanılması, vücut üzerinde cerrahi işlemlerin yapılması ya da bakılması dinen yasak olan yerlere bakılması, gusül ve namaz abdesti gibi bir kısım ibadetlerin yapılmasına engel olması ve benzeri nedenler bu tür işlemleri sakıncalı hale getirmektedir.⁵⁶

Günümüz araştırmacılarından bazıları ise, güzelleşme yönü ağır basan estetik operasyonları bazı şartlar dâhilinde caiz görmektedir. Bu görüşü Ezher Üniversitesinden Suad Muhammed Abdülcevvâd Baltacı, Melik Abdülaziz Üniversitesinden İlham Abdullah Bacnid, Suudi Arabistan Cuf (Jouf) Üniversitesinden Murad Rayık Reşîd Avde ve Marmara Üniversitesinden Murat Sülün gibi zatlar savunmaktadır.⁵⁷ Bunlara göre süs ve zînet bütün insanlar için fitri bir ihtiyaçtır. İhtiyaç derecesi de ruhî ve fizikî yönden kişiden kişiye, kültürden kültüre değişebilmektedir. Bu gerçeklikten hareketle farklı ihtiyaçlara yönelik genel bir yasağın konulması doğru değildir. Onların mevzuyla ilgili görüşlerine mesned ettikleri deliller şu şekilde özetlenebilir:

⁵⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 10/372.

⁵⁵ Şenkîti, *Ahkâmü'l-cerâhiyyeti't-tıbbiyye*, 194.

⁵⁶ Muhammed Halid Mensûr, *el-Ahkâmü't-tıbbiyye*, 198; Şenkîti, *Ahkâmü'l-cerâhiyyeti't-tıbbiyye*, 194.

⁵⁷ Sözü geçen zatların konu hakkındaki görüşleri için bk. Baltacı, *el-Hiknü't-tecmiliyye ve hukmuha's-şer'î*, 98-100; Bacnid, "*Mevkifu'sherâti'l-İslamiyye*", 22-26; Murad Râyık Reşîd, *Ameliyâtü tecmîli'l-vech*, 18-24; Murat Sülün, *Bütün Boyutlarıyla Din* (İstanbul: Grafiker Tasarım, 2016), 21.

1. Kur'an'da *فُلٌ مِّنْ حَرَمٍ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ* "De ki "Allah'ın kulları için yarattığı zineti ve temiz rızık kim yasakladı?"⁵⁸ buyurulmaktadır. Ayette, insanlar için yaratılan zineti haram kılanlar kınanmıştır. Bu durumda zinetin kendisi mubahtır. Tahsinî estetik operasyonlar ise Allah'ın mubah kıldığı bu zineti ortaya çıkartmaktadır. Dolayısıyla bu yönüyle caiz olmaktadır. Aldatma veya fitne çıkartmaya dönük işlemler istisnai durumlardır ve yasaklık da sadece bu istisnai duruma yöneliktir.⁵⁹

2. Hz. Peygamber "Allah güzeldir. Güzel olanı sever."⁶⁰ buyurmuştur. İnsanın güzelleşmek için çalışması ruh yapısına aykırı değildir. Aksine ruh sağlığı için mubah ve müstehap bir eylem olarak görülebilir. Zira kişi böyle bir işlemle Allah'ın sevdiği şeyi gerçekleştirmiş olmaktadır. Estetik operasyonlar da -bazı şartlara uymak kaydıyla- bu amacı gerçekleştirmeye matuf olduğu için caizdir.

3. Genç ve güzel bir bayan Hz. Aişe'nin yanına gelerek kadının eşi için yüzündeki kılları alıp alamayacağını sordu. Hz. Aişe, "Mümkün olduğu kadar eza veren şeyleri gider"⁶¹ dedi. Hz. Aişe, eza veren şeylerin izale edilebileceğine cevaz vermiştir. Onun bu yaklaşımı kişinin güzelliğine mâni gördüğü engelleri kaldırabileceğine delildir. Zira bu durum fiziki bir eziyet yaratmasa da ruhi ve manevi bir sıkıntı oluşturmaktadır. Tahsinî estetik operasyonlar tam da ruh sağlığı önünde engel olan sıkıntıları gidermeyi hedeflediği için caiz olmaktadır.⁶²

4. Tahsinî estetik operasyonu yasaklayan açık bir nas yoktur. Belirleyici olan unsur niyettir. Daha sağlıklı, daha genç ve dinç görünmek niyetiyle estetik yapılabilir. Aşırıya kaçmadan beden üzerinde burun, diş, saç ve kaş gibi bazı estetik müdahaleler fıtrata müdahale olmadığı gibi bunlar "Allah'ın yaratışını değiştirme" kapsamında da değerlendirilemez.⁶³

⁵⁸ el-A'râf 7/32.

⁵⁹ Murad Râyik Reşîd, *Ameliyâtü tecmîli'l-vech*, 12.

⁶⁰ Müslim, "İman", 39; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb Arnavud (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2001), 6/338.

⁶¹ Bk. Ebûbekr Abdürrezzâk b. Hemâm b. Nâfi' el- Abdürrezzâk, *el-Musannef*, thk. Habibürrahman el-A'zamî (Beyrut: Mektebetü'l-İslâmi, 1403), 3/146.

⁶² Murad Râyik Reşîd, *Ameliyâtü tecmîli'l-vech*, 13.

⁶³ Murat Sülün, *Bütün Boyutlarıyla Din*, 21.

5. Ulema, dövme yaptırma, kılları yolma ve dişleri seyreltme gibi bir kısım zinetleri yasaklarken saçta kına yakma, göze sürme çekme ve bayanların kulaklarını delmesi gibi bir kısım işlemlere ise cevaz vermiştir.⁶⁴ Bu da hükmün konulmasına sebep olan illetin geçişken olmadığını dolayısıyla bir kısım zinetler için konulan yasaklık hükmünün diğerlerine de uygulanamayacağını ortaya koymaktadır. Ayrıca her estetik operasyonun kendine göre bir gerekçesi, etkisi ve sonucu vardır. Bu özel gerekçeleri göz önünde bulundurmadan yasaklığı genelleştirmek doğru değildir.⁶⁵

6. Vücut yapısıyla ilgili estetik kaygı; örf, adet ve kültüre göre değişkenlik arz eder. Bir kültürde kusur sayılmayan fiziki bir durum başka bir kültür için kusur görülebilir. Dolayısıyla kişinin şeklinin veya dış görünüşünün eksikliği ya da doğallığı hakkında belirleyici unsur kültürdür.⁶⁶ İnsanların gelenek ve göreneklerini, örf ve adetlerini kısaca kültürlerini göz önünde bulundurmadan yasaklığı bütün estetik operasyonlara uygulamak doğru değildir.

7. Tahsinî estetik operasyonların şer'î açıdan yapıp yapılmayacağıyla ilgili temel kriterlerden biri ihtiyaç diğeri de maslahattır. İhtiyaç ve maslahat da kişiden kişiye değişir. Bu durumda tahsinî estetik operasyonla ilgili genel bir yasaklık konulamaz.⁶⁷

Tüm bu delillerle beraber tahsinî estetik operasyonların meşruiyetini savunanlar yukarıda da belirtildiği üzere elbette her türlü estetik operasyonun caiz olduğunu iddia etmemektedir. Onlar bu alanın şer'î açıdan câiziyetini savunurken bazı şartları da beraberinde zikretmektedir. Zikredilen şartlar şu şekilde özetlenebilir;⁶⁸

⁶⁴ Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktasid* (Kâhire: Dâru'l-hadîs, 2004), 3/141; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 2/256; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 3/303.

⁶⁵ Bacnid, "Mevkifu'ser'ati'l-İslamiyye, 34.

⁶⁶ Begümşen Ergenekon, *Estetik Cerrahiye Başvurmanın Kültüre Bağlı Nedenleri-Kendi İstekleriyle Ameliyat Olan Bireyler Üzerine Sosyal Antropolojik İnceleme* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 166.

⁶⁷ Murad Râyik Reşîd, *Ameliyâtü tecmîli'l-vech*, 14.

⁶⁸ Bk. Baltacı, *el-Hiknü't-tecmiliyye ve hukmuha's-şer'î*, 102; Şenkifî, *Ahkâmü cerâhiyyeti't-tibbiyye ve'l-âsâru'l-müterettibetü aleyhâ* (Cidde: Mektebetü's-Sahâbe, 1994), 102:

1. Operasyon şeriatın yasakladığı bir alanla ilgili olmamalıdır.
2. İslam'ın güzellik algısı/tasavvuruyla ilgili genel kabule tâbi olmalıdır.
3. Selim fitrata muhalif olmamalıdır.
4. Yalnızca heva ve heves için yapılmamalıdır. Ruhi veya psikolojik etmenlere bağlı olarak gerçekleşmeli, diğer bir ifadeyle ruh sağlığı için fayda sağlamalıdır.
5. Fısk veya küfür ehline benzemek için yapılmamalıdır. Aynı şekilde erkeğin kadına; kadının da erkeğe benzemesi için icra edilmemelidir.
6. Operasyonda kullanılan maddeler İslami açıdan mubah ve temiz olmalıdır.
7. Operasyondan beklenen fayda ihtimali zarar ihtimalinden fazla olmalıdır. Diğer bir ifadeyle fayda sağlamanın kuvvetle muhtemel olması gerekir.
8. Şer'î bir maslahatı gerçekleştirmeye matuf olmalıdır. Yaratılışı aslına çevirme ya da görünürdeki bir ayıbı gidermek gibi bir maksada hizmet etmelidir.
9. Aldatma ve hile için yapılmamalıdır. Özellikle de evlenmelerde karşı cinsi yanıltmaya yönelik bir amaç taşımamalıdır.

Görüldüğü üzere tahsinî estetik operasyonlara karşı çıkanlar da savunanlar da görüşlerini naslara dayandırmaktadır. Diğer bir ifadeyle her iki taraf da naslara dayandığı halde ihtilaf etmiş olmaktadır. Bu ihtilafın sebebi nasların her iki tarzda da yorumlanabilir şekilde olmasıdır. Ayrıca tahrim ifade eden nasların illeti konusundaki yaklaşım da ihtilafa neden olmaktadır. Zira “naslarda yer alan haramlığın illeti Allah'ın yarattığını değiştirme ve güzelleşme arzusudur” denirse böyle bir durumda tahsinî estetik operasyonlar caiz olmayacaktır. “İllet aldatma, hile veya yaratılanı beğenmemektir” denirse tahsinî estetik operasyon caiz olabilecektir. Çünkü zikri geçen saiklerin kalkmasıyla bu tür operasyonların önündeki engel de kalkmış olacaktır. Örneğin klasik kaynaklarda hür kadınların evlilik öncesi karşı tarafı aldatmak için saç

Muhammed Ebu'l-Feth el-Beyânûnî, *el-Ameliyâtü't-tecmîliyye, hakikatühâ, hukmuha, devâbituhâ* (Haleb: yy, 2012), 14; Murad Râyik Reşîd, *Ameliyâtü tecmîlî'l-vech*, 18.

ek(let)meyecekleri ifade edilirken aynı işlemin eşleri için veya cariyelerin efendileri için yapabileceği geçmektedir.⁶⁹ Aynı şekilde insan veya pis hayvanlara ait kıllarla saç ekiminin yapılamayacağı belirtilirken eş veya efendiye ait kıllarla bunun mümkün olduğu ifade edilmektedir.⁷⁰ Yine iğne ya da delici şeylerle yapılan dövmenin haram olduğu vurgulanırken aynı işlemin iğnesiz kına veya boya ile caiz olduğu zikredilmektedir.⁷¹ İhtilafın başka bir nedeni de ahkâmın konulmasında muteber kabul edilen maslahat ilkesidir. Zira tahsinî estetik operasyonlarda ruh sağlığı ve psikolojik durum için bir maslahat vardır diyenlere göre bu tür işlemler caiz olabilmekte herhangi bir maslahat ya da yarar yoktur diyenler için de yasak olabilmektedir. Kişinin, özgüven duygusunu sarsan, iş hayatında başarısızlığa neden olan, mutlu bir evlilik sürdürmesine mâni olan, toplumda ayrımcılığa neden olan bedenî ya da fizikî kusurlar, beraberinde psikolojik ve rûhî sıkıntılara da yol açabilmektedir. Bu tür psikolojik ve rûhî sıkıntıların bertaraf edilmesinde kuvvetli bir fayda olduğu varsayılması durumunda estetik işlemlere müspet yaklaşmak mümkün olacaktır. Nitekim Hz. Peygamber ve ashabı da psikolojik ve rûhî sıkıntı çeken insanların rahatsızlıklarını bertaraf etmek için onları tedavi etmiş ve aynı zamanda bu tür sıkıntılardan kurtulmaları için farklı vasitalara başvurmalarını tavsiye etmişlerdir.⁷² Rukye⁷³ ile tedavinin buna matuf olduğunu söylemek mümkündür. Herhangi bir faydanın olmadığı veya zararın daha fazla olduğu aynı işlemlerde ise menfi durum söz konusu olacaktır. Demek ki delilleri yorumlayış ve olaya bakış açısına göre hüküm değişebilmektedir.

⁶⁹ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 2/257.

⁷⁰ Nevevî, *Ravdatü't-tâlibîn*, 1/176.

⁷¹ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 2/257.

⁷² Ali Osman Ateş, "Akıl Hastalıkları Üzerinde Cinlerin Etkisi ve Rukye Konusuyla İlgili Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *Diyanet İlmî Dergi*, 29/2 (1993), 120.

⁷³ Rukye: "Korunma veya hastalık gibi bir musibetten şifa bulma amacıyla Kur'an'ın bazı ayetlerinin ilahi isim ve sıfatların, me'sur bir duanın veya dinin ruhuna aykırı olmayan bazı lafızların okunması" şeklinde tanımlanmıştır. Rukye konusunda geniş bilgi için bk. Güven Ağırkaya, "Tefsirde Nakledilen Bazı Rukye Tarifleri Üzerine(Ettâfeyiş Örneği)", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2022), 99-124.

2.2. Sadece Moda veya Özentî Nedeniyle Yapılan Estetik Operasyonlar

Sadece özentî, modaya uyma veya sansasyonel bir durum yaratmak için yahut cinsiyete müdahale anlamında yapılan estetik operasyonların caiz olmayacağı açıktır. Zira bu tür operasyonlarda ne bir ihtiyaç ne de maslahat vardır. Diğer bir ifadeyle zaruri, hâcî ve tahsini ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir durum söz konusu değildir. Önceki dönem kaynaklarında sadece heva ve hevese uymak veya kötü ahlak sahibi olup açıktan günah işleyen ehl-i fücra benzemek için vücut üzerinde yapılan işlemlerin caiz olmadığı açıkça zikredilmektedir. Nitekim Hz. Peygamber “Kim bir topluluğu benzemek isterse o da onlardandır”⁷⁴ buyurmuştur. Hadis, umum ifade ettiğine göre “topluluğa benzemek” lafzı olumlu-olumsuz, bedeni, ruhî ve ahlaki tüm benzemeleri içermektedir. O halde gayr-i meşru yaşantı süren ahlaksız kişilere özenmek yahut hiç bir ihtiyaç olmadığı halde günün modasına uymak niyetiyle estetik operasyonlar yapılamaz. Bu amaçlara yönelik yapılan estetik operasyonların haram olduğu konusunda âlimlerin ittifakından söz edilebilir.⁷⁵

Tahsini estetik operasyonlarla ilgili ileri sürülen görüşler ve bu görüşlerin dayandığı deliller dikkatle incelendiğinde görülecek ki bu tür operasyonları caiz görenler de karşı çıkanlar da görüşlerini nihayetinde naslara ve diğer akli delillere dayandırmışlardır. Dolayısıyla onlardan birinin lehinde ya da aleyhinde kesin yargıda bulunmak doğru değildir. Ancak görüşlere dayanak teşkil eden delillerin tahlili sonucunda hangi görüşün daha kuvvetli olduğu kanısı oluşabilir. Bu temel yaklaşımdan hareketle iki görüşün delilleri karşılaştırıldığında tahsini estetik operasyonları belli şartlar çerçevesinde caiz görenlerin görüşünün hem nasların ruhuna hem de ihtiyaç ve maslahata daha uygun olduğu söylenebilir. Zira yasaklığı savunanların görüşlerine mesned teşkil ettikleri وَأَصْلُهُمْ وَأَمْنِيَّتُهُمْ وَأَمْرُهُمْ فَلْيَبْتَئِكُنَّ إِذَا نَ الْإِنْعَامِ وَأَمْرُهُمْ فَلْيَعْبِرْنَ خَلْقَ اللَّهِ ۗ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا

76 ayetinde geçen “Allah’ın yarattığımı değiştirmek” ifadesi ile ilgili yukarıda da dikkat çekildiği üzere farklı yorumlar

⁷⁴ Ebû Dâvûd, “Libâs”, 4.

⁷⁵ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 2/257; Nevevî, *Ravdatü't-tâlibîn*, 1/176; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/70; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 6/373.

⁷⁶ en-Nisa 4/119.

yapılmıştır Bazıları bu ifadeden kastedilenin “Allah’ın dini” olduğunu, bazıları da “insan ya da hayvanların fitratı” olduğunu zikretmiştir. Yine kimi âlimler kastedilenin “hayvanları kısırlaştırmak”, kimisi de “dövme yaptırmak” olduğunu belirtmiştir. Bir kısım âlimler de “Allah’ın yarattığını değiştirmek” ifadesinden anlaşılanın “hayvanların kulaklarını kesmek” olduğunu söylemiştir.⁷⁷ Büyük müfessirlerden Tâberi (öl. 310/923) ise “Allah’ın yarattığını değiştirmek” ifadesindeki maksadın “Allah’ın dini” olduğunu, bu yorumun kapsayıcılığı nedeniyle daha isabetli görüldüğünü belirtmiş ve “ فَأَمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ”⁷⁸ ayetinde geçen son ifadenin de bunu doğrular nitelikte olduğunu ifade etmiştir.⁷⁹ Dolayısıyla zikri geçen ifadeyi belli bir manaya hasretmek isabetli görünmemektedir. Diğer bir ifadeyle lafzın zahirinden hareketle insan bedeninin dış kısmıyla ilgili bir yasaklık hükmünü çıkarmak tekellüflü bir tevil olacaktır.

Tahsini estetik operasyonların caiz olmadığını illeri sürenlerin görüşlerine dayanak yaptıkları ilgili hadisin illeti konusundaki yaklaşımlar da zayıf kalmaktadır. Zira onlar buradaki hükmün illetinin “güzelleşme arzusu” ya da “fıtrata müdahale” olduğunu iddia etmektedirler.⁸⁰ Hâlbuki “güzelleşme arzusu” illet olmaya elverişli bir vasıf değildir. Böyle bir vasıf illet olarak kabul edildiği takdirde dinin diğer pek çok ilkesinin izahı zorlaşacaktır. Zira güzelleşme arzusu fitri bir istektir ve “Allah güzeldir güzel olanı sever”⁸¹ ya da “Allah, kuluna verdiği nimeti onun üzerinde görmek ister”⁸² gibi birçok nebevi buyruk, güzelleşmenin İslam’ın ruhuna aykırı olmadığını aksine müstehap olduğunu ortaya koymaktadır. “Fıtrata müdahale” gerekçesi de illet olmaya elverişli bir vasıf değildir.

⁷⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 11/223; Zeccâc, *Me'âni'l- Kur'ân*, 2/110; Kurtubî, *el-Câmi'u li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/389.

⁷⁸ Rum 30/30.

⁷⁹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân* thk. Ahmed Muhammed Şâkîr (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2000), 9/218-2120.

⁸⁰ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10/377-380.

⁸¹ Müslim, “İman”, 39; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6/338.

⁸² Ebûbekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Musa el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Tâhâ (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-ilmîyye, 2003), 3/385.

Çünkü Hz. Peygamber dövme yapma/yaptırmayı, kılları yolmayı ve dişleri seyreltmeyi yasaklamakla beraber fitrata müdahale sayılabilecek bazı uygulamaları da meşru kılmıştır. Nitekim saçta boya veya kına yakma, göze sürme çekme ve süslenmek için kulak delme bunlardan bazılarıdır. Avuç içine ya da saçta kına yakmak, eli ve yüzü değiştirmektedir. Sünnet olmak, tırnakları kesmek veya saç kesmek de bir anlamda yaratılıştan gelen özellikleri değiştirmektir. O halde hadisteki yasağın illeti “güzelleşme arzusu” ya da “fitrata müdahale” değil, “küfür ehline özenme”, “teberruc/gösteriş yapma”, “başkaları için süslenme”, “aldatma” ve “Allah’ın dinini değiştirme” gibi gayri meşru vasıflardır. Tahsini estetik, söz konusu gerekçelerle yapılması halinde bunun haram olacağında şüphe yoktur. Fakat bunlardan berî olarak ailesi ve kendi ruh sağlığı için ya da sosyal kabul nedenlerine bağlı olarak bu tür operasyonlara başvurmada herhangi bir sakınca olmasa gerekir. Örneğin toplumda saygınlık kazanamamasını ya da iyi bir kazanç elde edememesini fiziki yapısının çirkinliğine bağlayarak ruhsal sorunlar yaşayan kişi, estetik operasyonlarla bu amacına ulaşabileceğini düşünüyorsa buna imkân tanınmalıdır. Zira kişinin fiziki yapısındaki bozukluk bazen psikolojik rahatsızlıklara sebep olabilmektedir. Aynaya her baktığında kendisinde kusur olduğunu düşünen kişinin ruh sağlığının bozulması onu nihayetinde psikoloğa tedavi olmaya kadar götürebilecektir. Dolayısıyla psikolojik rahatsızlıklar en az patolojik rahatsızlıklar kadar önemlidir. Meseleye bu açıdan bakıldığında estetik operasyonları fiziki yapıdaki anormal bir durumun ruhsal yapıda meydana gelen tahribatı düzeltmek, kişinin kaybettiği moralini tekrar kazandırmak, sosyal kabule bağlı olarak daha kolay iş bulma imkânı bulmak ve aile birliğini korumak için yapılan işlemler şeklinde görmek mümkündür. Neticede estetik operasyonlar farklı maksatlara matuf olarak yapılabilmektedir. Nitekim İbnü’l-Cevzî (öl. 597/1201) mevzuyla ilgili şöyle demektedir:

“Güzelleşmeye matuf işlemler ya kötü ahlaklı ve günahkâr insanlara özenmek için yapılır. Bu durumda yapılan işlem o maksada göre değerlendirilir. Ya karşı cinsi aldatmaya dönük yapılır. Bu amaç için yapılan işlem de caiz olmaz. Yahut dövme yaptırmada olduğu gibi Allah’ın yarattığı değiştirme amacına yönelik yapılır. Bu da caiz olmaz.

Çünkü dövme yaptırma gibi işlemler vücudu kısa süreliğine güzelleştirse de uzun vadede eziyet ve sıkıntı verir.”⁸³

O mevzuyla ilgili Abdülvehhab b. Mübârek el-Enmâtî’den (öl. 538/1143) şu iktibasta bulunur; “*Kadın nikâhtan önce yüzündeki kılları alıp eş adayına görünürse bu caiz olmaz. Zira böyle bir işlemde tedlis/hile vardır. Nikâhtan sonra ise bu işlemi yapmasında bir sakınca yoktur.*”⁸⁴ İbn Âbidîn (öl. 1252/1836) de konu hakkında benzer ifadeleri kullanmakta ve ilgili hadisteki şiddetli nehyin başkaları için yapılan süslenmelere dair olduğunu, kadının eşi için yüzündeki kılları alabileceğini dile getirmektedir.⁸⁵

Sonuç

İslam hukukunun teşri kılınmasında bedeni ihtiyaçlarla beraber ruhi ihtiyaçların karşılanmasına da önem verilmiştir. İhtiyaçlar da şiddetine göre zarûrî, hâcî ve tahsini ihtiyaçlar şeklinde üç gruba ayrılmıştır. Fiziki ihtiyaçlar daha çok zarûriyyât ve hâciyyât kapsamında ruhi ve psikolojik ihtiyaçlar ise tahsiniyyât çerçevesinde değerlendirilebilir. İslam hukukçuları, zarûrî ve hâcî seviyesinde görülen estetik operasyonların yapılabileceğine cevaz vermişlerdir. Bu konuda büyük bir uzlaşımın olduğu söylenebilir. Tahsini seviyede görülen estetik operasyonların yapılması konusunda ise ihtilaf edilmiştir. Bu tür estetik operasyonları caiz görenler de reddedenler de görüşlerini naslara ve akli delillere dayandırmışlardır. İlgili naslarda hükme konu olan illetin mahiyeti ve geçişkenlik vasfının olup olmadığı meselesi ihtilafın temelini oluşturduğu müşahede edilmiştir. Ancak ilgili nasları tahsini estetik operasyonları caiz görenlerin lehinde-bazı şartlara uymak kaydıyla yorumlamanın daha isabetli olduğu sonucuna varılmıştır. Zira naslardaki hükmün konulmasına gerekçe olan illet üzerinde bir uzlaşım sağlanamamıştır. Bu durumda maslahat ve kolaylaştırma ilkelerine göre hareket etmek daha muvafık olacaktır. Tahsini estetik operasyonları caiz görmeyenlerin görüşlerine dayanak kıldıkları akli delillerin gerekçelerinin de zayıf kaldığı görülmüştür. Zira yasaklığı savunanlara

⁸³ Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî, *Ahkâmü'n-nisâ* (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1997), 253.

⁸⁴ İbnü'l-Cevzî, *Ahkâmü'n-nisâ*, 254.

⁸⁵ İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 6/373.

göre bu tür işlemlerde vücuda zarar verme ve tedlis yani evlilik aşamasında karşı tarafı yanıltma söz konusudur. Hâlbuki tıbbi teknik aletler eskiye göre çok daha gelişmiştir. Bu tür işlemlerde kısmi zarar olsa da yarar daha fazladır. Ayrıca “zarar” gerekçesi sabit, münzabıt değil, göreceli bir vasıftır. Dolayısıyla illet olmaya elverişli olmadığı için bu gerekçeyle yasaklığın konulması doğru olmaz. Aynı şekilde “tedlis” gerekçesiyle de yasaklık konulamaz. Zira günümüzde evliliklerde yanıltmayı ortadan kaldıran nüfus cüzdanı veya kemik testi gibi birçok enstrüman mevcuttur.

Hâsılı neredeyse umumu'l-belvâ haline gelen ve birçok gerekçeyle dayalı olarak yapılan tahsîni estetik operasyonları tümüyle yasaklamak doğru olmadığı gibi herhangi bir şart ileri sürmeden caiz olduğunu ifade etmek de mümkün görünmemektedir. Kanaatimizce birçok muamelede olduğu gibi bu işlemde de belirleyici olan faktör niyettir. Dolayısıyla kişinin niyetine göre durum değişebilmektedir. Allah'ın yarattığını beğenmemek, küfür ehline benzemek, açılıp saçılmak, heva ve hevesin peşinden koşmak niyetiyle yapılan tahsini estetik operasyonların caiz olmayacağı açıktır. Ancak bu düşüncelerden arınmış olarak ihtiyaç ve maslahat temelinde ruh sağlığını ve aile birliğini korumak gibi makul bazı gereksinimleri karşılamak ve aynı zamanda Cenabı-ı Hakkın esmasına güzel bir ayna olmak niyetiyle estetik işlemlere başvurmanın fıkhî açıdan mümkün olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Abdürrezzâk, Ebûbekr Abdürrezzâk b. Hemâm b. Nâfi'. *el-Musannef*. thk. Habibürrahman el-A'zamî. 11 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1403.
- Ağırkaya, Güven. “Tefsirde Nakledilen Bazı Rukye Tarifleri Üzerine (Ettâfeyiş Örneği)”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2022), 99-124.
- Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed. *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb Arnavud. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Ahmed Raysûnî. *Nazariyyetü'l-makâsıd 'inde'l-İmam eş-Şâtibî*. b.y.: Dâru'l-Âlemiyye, 1992.

- Ateş, Ali Osman. "Akıl Hastalıkları Üzerinde Cinlerin Etkisi ve Rukye Konusuyla İlgili Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi". *Diyanet İlmî Dergi* 2 (1993), 103-128.
- Aytekin, Cemile Arzu – Altındağ, Gülbin. "Sanatta Ölçülebilene Güzellik ve Sonsuz Olan Çirkinlik: Aksiyolojik Açıdan Güzelle ve Çirkin Estetiği". *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (2020), 111-125.
- Ayvazoğlu, Beşir. "İlmü'l-cemâl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/146-148. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Bacnid İlham, Abdullah. "*Mevkifu'serâti'l-İslamiyye mine'l-ameliyyâti'l-cerrâhiyyeti't-tecmîliyye*. Cidde: y.y., 2007.
- Baltacı, Suâd Muhammed Abdülcevâd. *el-Hiknü't-tecmîliyye ve hukmuha's-şer'î*. Kâhire: Cami'atü'l-Ezher, 2019.
- Bedreddîn el-Aynî, Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa b. Ahmed. *el-Binâye şerhu'l-Hidâye*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000.
- Beyânûnî, Muhammed Ebu'l-Feth. *el-Ameliyyâtü't-tecmîliyye, hakikatühâ, hukmuha, devâbituhâ*. Haleb: y.y., 2012.
- Beyhakî, Ebûbekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Musa. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir Tâhâ. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Muhammed Züheyr. 9 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, ts.
- Celal Nadir, Barzan. *Ameliyyâtü't-takvîm ve't-tecmîl ve ahkâmühâ fi'l-fikhi'l-İslâmî*. Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Cessâs, Ebûbekr er-Râzî Ahmed b. Ali. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Sâdık Kamhâvî. Beyrut: Dâru İhyâ, 1405.
- Cum'ate binti Hâmid. *el-Ahkâmu'l-fikhiyyetu'l-muteallikatu bi ameliyyâti't-tecmîl*. İskenderiye: *Mecelletü killiyeti'd-dirâsâti'l-İslâmiyye*. 2012.
- Cüveynî, İmâmü'l-Harameyn Abdülmelik b. Abdullah b. Yusuf. *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*. b.y.: Dâru'l-minhâc, 2007.
- Çalış, Halit. "Zaruret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44/141-144. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

- Çiftçi, K. Meryem. *Eski Mısır Dininde Tanrı ve Öte Dünya İnancı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Devellioğlu, Ferit. "Operation". *Lügat*. Erişim 12 Temmuz 2022. <https://www.archive.org/download/OsmanlicaTTkrreAnsiklopedikLkgat/0811>.
- Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*. Ankara: TDV Yayınları, 2018.
- Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as b. İshak b. Beşîr b. Şeddâd. *Sünen-i Ebî Dâvûd*. thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamid. Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, ts.
- Ergenekon, Begümşen. *Estetik Cerrahiye Başvurmanın Kültüre Bağlı Nedenleri–Kendi İstekleriyle Ameliyat Olan Bireyler Üzerine Sosyal Antropolojik İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Eşel, Ertuğrul–Eşel, Gülüstan Polat. *Güzellik Algılamasının Nörobiyolojisi ve Evrimsel Temelleri*. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*. 2017.
- Gürelli, Nevzat. *Hukuk Açısından Cerrahi Müdahalenin Sınırları*. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 45/1(1981), 267-275.
- Gürler Gamze. *Estetik Cerrahi Müdahale Görmüş Bireyler Üzerine Bir Alan Araştırması*. *Sosyoloji Dergisi* 38 (2018), 141-172.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz. *Reddü'l-muhtâr alâ Durri'l-Muhtâr*. 14 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1992.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî. *Fethu'l-bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed. *el-Muğnî li İbn Kudâme*. 10 Cilt. b.y.: Mektebetü'l-Kâhire, 1986.
- İbn Rüşd, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktasid*. 4 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Hadîs, 2004.
- İbnü'l-Arabî, Ebûbekr Muhammed b. Abdullah. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed. *Ahkâmü'n-nisâ*. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1997.

Kur'an Yolu Meâli. çev. Heyet. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 9. Basım, 2019.

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebîbekr. *el-Câmi'u li ahkâmi'l-Kur'ân*. Kâhire: Dâru'l-Kutubi'l-Mısriyye, 1964.

Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb. *el-Hâvi'l-kebîr*. thk. Ali Muhammed Muavvîz. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999.

Muhammed Hâlid Mensûr. *el-Ahkâmü't-tıbbiyyetü'l-mütallikatü bi'n-nisâ fi'l-fikhi'l-islâmî*. Ürdün: Dâru'n-Nefâis, 1999.

Murad Râyik Reşîd. *Ameliyâtü tecmîli'l-vechi't-tahsînîyye*. Nablus: Câmi'atü'n-Necâhi'l-Vataniyye, ts.

Müslim, Ebu'l-Hasen el-Kuşeyrî en-Nisâbûrî b. Haccâc. *el-Müsnedü's-sahîh*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâ, ts.

Nesâi, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali. *es-Sünenü's-suğrâ*. thk. Abdülfettâh Ebu Gudde. 8 Cilt. Halep: Mektebetü'l-Matbuâtî'l-İslâmiyye, 1986.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref. *el-Mecmu' şerhu'l-Muhezzeb*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahya b. Şeref. *el-Minhâc şerhu Sahîhi Müslim*. Beyrut: Dâru İhyâ, 1392.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahya b. Şeref. *Ravdatü't-tâlibîn ve Umdetü'l-müftîn*. thk. Züheyr Şâvîş. Beyrut: Mektebü'l-İslâmî, 1991.

Özden, H. Ömer. Helenizm Öncesi Yunan Felsefesinde Güzellik Anlayışları. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2002), 61-92.

Petek Hasan. Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1 (2006), 177-240.

Rachid Aldershawî, Mohammad. ed-Devâbitü'ş-şer'iyyetu li 'ameliyyâtî't-tecmîl. *Şırnak üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/19 (2017), 61-77.

Râzî, Ebû Abdullah Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hasen b. Hüseyin. *Mefâtîhu'l-ğayb(Tefsîru'l-kebîr)*. Beyrut: Dâru İhyâ, 1420.

- Sakallı*, Merve. *Çağdaş Sanatta Beden Kullanımı Olarak Çirkinin Estetiği*. İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2018.
- Serahsî, Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl. *el-Mebsût*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993.
- Seyyid Nadiye. *Ahkâmu Ameliyyâtu tecmîlî'n-nisâ beyne't-tahlîl ve't-tahrîm* Kahire: y.y., 1433.
- Sülemî, İyaz b. Nâmî. *Eseru'l-kavâidi'l-fikhiyye fi beyâni ahkâmî'l-cerâhiyyeti't-tecmiliyye*. Riyad: Vakfiyetü'l-Emin Gâzi, 2008.
- Sülün, Murat. *Bütün Boyutlarıyla Din*. İstanbul: Grafiker Tasarım, 2016.
- Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebîbekr b. Muhammed el-Hudayrî. *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir fi kavâ'id ve fûru'i fikhî's-Şâfi'iyye*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1973.
- Şa'bân, Zekiyüddîn. *İslam Hukuk İlminin Esasları*. trc: İbrahim Kâfi Dönmez. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000.
- Şâtibî, İbrâhim b. Musa b. Muhammed. *el-Mufâfakât*. thk. Ebû Ubeyde. 7 Cilt. b.y.: Dâru İbn Affân, 1997.
- Şenkâtî, Muhammed b. Muhammed el-Muhtâr b. Ahmed. *Ahkâmü'l-cerâhiyyeti't-tıbbiyye ve'l-asâru'l-mürettebetü aleyhâ*. Cidde: Mektebetü's-Sahâbe, 1994.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali Muhammed b. Abdullah. *Neylü'l-evtâr*. Mısır: Dâru'l-Hadis, 1993.
- Şhavvîsh, Murad. Saç Ekmenin Hükmü ve Kuralları. *el-Mecelletü'l-ilmiiyyetü'l-Muhakkemâtu li Risâleti's-Şuuni'd-Dîniyyeti't-Türkiyye* 2 (2002), 110-139
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd. *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkîr. 24 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Tirmizi, Muhammed b. İsa b. Sevre. *Sünenü't-Tirmizi*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 5 Cilt. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî, 1975.
- Türcan, Talip. *İslam Hukuku El Kitabı*. Ankara: Grafiker yayınları, 2015.
- Zeccâc, Ebû İshâk İbrahim b. es-Serî b. Sehl. *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbuhu*. 5 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kutub, 1988.
- Zeydan, Abdülkerim. *el-Vecîz*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2011.